

Molnár Lehel

A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltára és az egodokumentumok

Mi a fő gyűjtőköre a Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltárának?

A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltárának a története a 18. század első feléig vezethető vissza. Ekkor jött létre az unitárius egyház mai központjának csirája, nevezetesen a Püspöki Hivatal. Értelemszerűen a levéltárban elsősorban az ezen intézmény által termelt iratokat őrizzük. A levéltár gyűjtő jellege már a 19. század közepén kialakult, erre Árkosi Mihálynak, a székelykeresztúri egyházkör esperesének egy 1848-as felterjesztéséből következtethetünk. Árkosi arra a főtanácsi határozatra hivatkozik, amelynek értelmében az egyházkörre vonatkozó összes szerződés egy példányát felküldi Kolozsvárra, hogy azokat a „közönséges levéltárban”, mai kifejezéssel az egyház gyűjtőlevéltárában megőrizzék. A szisztematikus gyűjtést 1996 óta végezzük, főleg a lelkész nélküli gyülekezetek levéltári anyagát szállítjuk be intézményünkbe.

Ebben milyen helyet foglal el, mennyire hangsúlyos az egodokumentumok, és ezen belül a kutatói/értelmiségi egodokumentumok jelenléte?

A levéltár létrejöttének már a kezdetén hangsúlyt fektettek arra, hogy elsősorban a neves unitárius személyek (püspökök, kollégiumi tanárok, lelkészek, világi értelmiségiek stb.) szellemi hagyatékát összegyűjtsék és megőrizzék. Ez a munka mind a mai napig folyik.

Ezek szisztematikus begyűjtése mennyire része a gyűjteménygyarapítási koncepciónak?

Folyik-e a hagyatékok folyamatos monitorizálása?

A személyi hagyatékok begyűjtése folyamatos. Az a célunk, hogy az unitárius értelmiség, de nem csak, iratai ne vesszenek el vagy semmisüljenek meg. Egyházköri közgyűléseken, lelkészi értekezleteken, presbiteri találkozókön stb. felhívtuk/felhívjuk mindenki figyelmét arra, hogy a sokak számára jelentéktelennek tűnő családi iratokat, leveleket, ha nem tudják megőrizni, adják be a levéltárba. Haláleset alkalmával a lelkészi családoknak felajánljuk, hogy az eltávozott szellemi hagyatékát beszállítjuk, és szakszerűen rendezve megőrizzük azt.

Felveszik-e a kapcsolatot a nyugdíjba vonuló kutatókkal, kéri-e levelezésüket, más szakmai anyagukat?

Igyekszünk azt is nyomon követni, hogy kiknek a hagyatékára kell mindenképpen odafigyelnünk, és az illetőkkel még életükben megegyezni arról, hogy a hagyatékuk jó kezekbe kerüljön. Volt olyan esetünk is, amikor egy atyafi úgy szeretett volna dönteni, hogy a hagyatékát halála után megosztva, a református és az unitárius levéltárban helyezték el. Az illetőt meggyőztük arról, hogy nem célszerű szétválasztani az anyagot és azt döntse el, hogy melyik intézmény legyen a preferált.

Vannak-e kapacitásbeli korlátai a szóba jöhető anyagok befogadásának?

Jelenleg már kevés szabad tárolási kapacitása van a levéltárunknak, de megvalósítás előtt áll a bővítés lehetősége, ami hosszú időre meg fogja oldani a problémákat.

Kiknek az egodokumentumai vannak az archívumban nagyobb mennyiségben, ezek általában milyen módon kerültek be, vannak-e ilyen irányú terveik?

Ahogy korábban említettem, levéltárunkban püspökök, kollégiumi tanárok, lelkészek, világi értelmiségiek stb. hagyatékát őrizzük. Közülük kiemelhetjük: Lázár István (1742–1811), Körmöczy János (1762–1836), Kriza János (1811–1875), Ferencz József (1835–1928), Boros György (1855–1941), Kiss Elek (1888–1971), Erdő János (1913–1996) püspökök, Augusztinovics Pál (1763–1837) főgondnok, Simén Domokos (1836–1878), Brassai Sámuel (1800?–1897), Kovács János (1846–1905), Benczédi Gergely (1839–1906), Kanyaró Ferenc (1859–1910), Borbély István (1886–1932), Gál Kelemen (1869–1945) teológiai és kollégiumi

tanárok, Bölöni Farkas Sándor (1795–1842), Kőváry László (1819–1907), Kelemen Lajos (1877–1963), Bodor András (1915–1999) stb. irathagyatékát. Ezen iratok egy részéről nem tudjuk, hogy kerültek a levéltárunkba, minden valószínűség szerint elhalálozás után az éber egyházvezetés gyűjtötte be. Vannak hagyatékok, amelyeket végrendeletileg helyeztek el, de az utóbbi 25 évben személyesen szedtem össze az ilyen jellegű iratokat.

Például Bözödi György az egyházra hagyta a könyvtárát, kéziratos hagyatékát, de mielőtt felhozták volna Kolozsvárra, egy része eltűnt. Mivel az EME-hez is került belőle, ezért Jakó Zsigmond professzor úrral úgy döntöttünk, hogy egyesítjük a kéziratos anyagot, és azt az EME Lakatos utcai dokumentációs könyvtárában helyezzük el. A család adta át pl. Bodor András klasszika-filológus, ókortörténész hagyatékát; Ajtay Ferenc geológus, földrajz tanár hagyatékát; Erdő János püspök iratait.

Más módon (pl. interjúk formájában) próbálják-e gyarapítani az ilyen típusú gyűjteményt?

Csak egy-két esetben végeztem oral history-s gyűjtést (pl. Amerikában Máthé Anna nénivel készítettem interjút, aki a II. világháború után emigrált és 94 éves korában 2021-ban halt meg). Tervezzük, hogy amennyiben lesz elég időnk rá, gyakrabban fogunk interjúkat készíteni.

Mi lenne az ideális állapot, van-e erre irányuló terv?

Az ideális állapot az lenne, ha még egy főállású vagy esetleg részmunkaidős levéltárost lehetne alkalmazni, hogy több időnk jusson az ilyen jellegű munkára is. Sajnos, az egyház anyagi helyzete egyelőre ezt nem teszi lehetővé.

A bekerülő anyagokat hogyan rendezik, mennyire elérhető ez a kutatók számára?

A hagyatékokat többnyire darabszinten rendezzük és jegyzéket készítünk róla. Ezek a hatályos törvényektől függően kutathatóak. A jegyzékek szintén a levéltárban érhetőek el.

Az intézmény neve: Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltára (hivatalos rövidítése: MUEKvGyLt.)

Az intézmény címe, elérhetősége: Kolozsvár, 1989. December 21. utca 9. szám.

Az intézményben található kéziratos, levéltári anyag nagysága fmben: kb. 500 iratfolyóméter.

A kézirtárban/levéltárban dolgozó személyek neve/száma: 1 személy, Molnár Lehel.

Közülük hányan dolgoznak az intézményen belül csak a kézirtárban: 1

Elkülönül-e a monitorozó, begyűjtő, feldolgozó személye, vagy ó(k) azonos ember(ek): azonos személy.

A kéziratos anyagban való kutatás módja: személyes jelenlét, kutatási kérelem kitöltése után.

